

**CEZA KANUNUNUN UYGULAMASINDA MEMUR - İKTİSADI
DEVLET TEŞEKKÜLLERİ - HİZMET SEBEBİYLE
EMNİYETİ SUİSTİMAL VE ZİMMET**

Asistan Dr. Duygun YARSUVAT

KARAR

Yargıtay 6. Ceza Dairesi

Karar tarihi: 16.10.1968

Karar No: 5355/5470

İstanbul liman işletmesi muhasebe servisi tahsildarı bulunduğu sırada Denizcilik Bankası Anonim Ortaklığına ait tasarruf bonolarını zimmetine geçirmek suretiyle ve hizmet sebebiyle emniyeti suistimalden sanık M.S.Ş. hakkında yapılan duruşma sonunda: Suçu usulen sabit olduğundan TCK. nun 510, 522 maddelerine tevfikan bir sene altı ay hapsine dair İstanbul 1. Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 1.7.1968 tarihli hükmün temyizden tetkiki sanık ile müdahil Denizcilik Bankası vekili tarafından istenmiş ve para depo edilmiş olduğundan dava evrakı C. Başsavcılığı Yüksek Makamından onama isteyen 9.10.1968 tarihli tebliğname ile 10.10.1968 gününde daireye gönderilmekle okunarak gereği görüldü.:

3460 sayılı kanunun 50. maddesi hükmü ile bu kanunun kapsamına alınmış bulunan (Denizbank), sonradan yürürlüğe giren 5842 sayılı kanunun 1. maddesine dayanılarak hükümetçe bu kanunla hususi hukuk hükümlerine göre idare edilmek üzere (Denizcilik Bankası) adı ile bir anonim ortaklık şeklinde kurulmuş ve ayrıca aynı kanunun 30. maddesi ile 3460 sayılı kanun kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Bu itibarla, 440 sayılı kanunun 1. maddesindeki tarife göre bir teşekkül ve müessese niteliğinde olmadığı anlaşılan Denizcilik Ban-

kasının kuruluşuna ait 5842 sayılı kanunun herhangi bir hükmü dahi 440 sayılı kanunun 36. maddesi hükmü ile kaldırılmış bulunmamaktadır.

O halde kuruluşu bakımından bir kamu teşekkülü veya müessesesi halinde bulunmayan Denizcilik Bankası hakkında, idarece gerek 23 sayılı kanunun ve gerek 440 sayılı kanunun ek 5. maddesine göre işlem yapılmış olması, ceza uygulaması bakımından etkili olamaz.

Diğer taraftan hususi hukuk hükümlerine göre idare olunan anonim şirketlerinin mal ve paralarının dahi devlet malı ve parası olarak sayılması mümkün değildir.

Yukarıdaki açıklamalar karşısında müdahil vekilinin fiilin zimmet suçunu teşkil ettiğine ve bu itibarla davaya bakmanın üst görevli mahkemeye ait bulunduğu dair temyiz itirazları ile dosya ve duruşma zabıtnamesi münderecatına, toplanıp karar yerine izah ve münakaşa olunan elverişli delillere, gerekçeye, mahkemenin tecelli eden kanaat ve takdirine ve yapılan uygulamaya göre sanık M.S.Ş. temyiz itirazları yerinde görülmediğinden reddiyle usul ve kanuna ve takdire müstenit bulunan hükmün tebliğname veçhile ONANMASINA ve depo paralarının gelir kaydına 16.10.1968 tarihinde oybirliği ile karar verildi. (x)

KARARIN İNCELENMESİ :

Olay :

Denizcilik Bankasına ait İstanbul liman işletmesi muhasebe servisinde tahsildar olarak çalışmakta olan sanık, tasarruf bonolarını zimmetine geçirmekten dolayı muhakeme edilmiş ve «hizmet sebebiyle emniyeti suisitmal» suçundan dolayı mahkum edilmiştir. Müdahil Banka ve bizzat sanık tarafından, verilmiş olan bu karar aleyhine kanun yoluna başvurulmuştur.

Kararda Halledilmesi Gereken Hukukî Problem :

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığının bir İktisadî Devlet Teşekkülü sayılıp sayılmayacağı ve dolayısıyla böyle bir kuru-

(*) Bu karar Resmi Kararlar Dergisi 1969 III/2 s. 36-37 de neşredilmiştir.

luştta çalışan kimsenin Türk Ceza Kanunda yer alan «Memur» kavramı içine girip girmeyeceği hususudur.

Kazaî Mercilerin Hukukî Problemi Hal Şekilleri :

İstanbul 1. Asliye Ceza Mahkemesi, Cumhuriyet Baş Savcılığı ve Yargıtay 6. Ceza Dairesi, «Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığının 1951 yılında 5842 sayılı Kanun ile kurulduğunu göz önünde tutmuş ve bu kurumun «İktisadî Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında» 440 sayılı ve 12.3.1964 tarihli Kanunun 1. maddesinde yer almış olan tarifin içine girmediğini kabul etmiş ve kuruluşu bakımından «bir kamu teşekkülü veya müessesesi» niteliği görmemiştir. Yargıtay 6. Ceza Dairesi bu görüşünü 440 sayılı Kanunun 36. maddesinin Denizcilik Bankası TAO nı kuran 5842 sayılı Kanunun herhangi bir hükmünü kaldırmamış; ve idarece yapılmış olan işlemlerin kuruluşu bakımından sadece 5842 sayılı Kanuna dayanan ve bir kamu kuruluşu niteliği taşımayan bir müesseseyi bağlayamayacağına dayandırmıştır. Dolayısıyla böylesine, hususi hukuk hükümleri ile idare olunmak üzere kurulmuş Anonim Şirketlerin mal ve paralarının «dahi Devlet malı ve parası sayılması mümkün değildir» diyerek, anılan Bankanın muhasebe servisinde çalışan tahsildarın tasarruf bonolarını hizmetine geçirme olayını «Emniyeti Suistimal» olarak tavsif etmiş ve 440 sayılı Kanunun 28. maddede hükmü dışında mütalâa etmiştir. Böylece davaya müdahil olarak katılmış bulunan Denizcilik Bankasının, fiilin «Zimmet» suçu olarak tavsif edilmesi ve Ağır Ceza Mahkemesinin madde itibariyle yetkisi içinde kaldığı görüşü red edilmiştir.

GÖRÜŞÜMÜZ :

İncelemekte olduğumuz kararda bir kere daha, Ceza kanununun tatbikatında MEMUR tabirinden ne anlaşılması gerektiği problemi ortaya çıkmaktadır. Bu incelemede biz ilk önce Ceza kanununun uygulanmasında «Memur»dan anlaşılması gerekenin ne olduğu konusuna temas ettikten sonra, İktisadî Devlet Teşekküllerinin mahiyetlerine eğilip, Denizcilik Bankası TAO. İktisadî Devlet Teşekkülü sayılıp sayılmayacağını araştıracağız.

Memur Sıfatı

Bilindiği gibi Ceza Hukukunda suçlunun veya mağdurun bir takım sıfat ve niteliklere sahip bulunması, bazen suçun bir unsurunu teşkil edebildiği gibi, bazı hallerde hafifletici ya da ağırlatıcı sebeplerin uygulanmasını mümkün kılmaktadır. Özellikle Türk Ceza Kanununun 2. kitabının 3. bâbında yer alan «Devlet İdaresi Aleyhine İşlenen Cürümler» de failin veya mağdurun memur veya amme hizmeti ile muvazzaf kimse sayılması bir unsur olarak yer almıştır. Ancak Ceza Kanununun Memuru tarif eden 279. maddesi 1936 yılında tadil edilmiş ve 1889 mehzaz İtalyan kanundaki tarifi biraz farklı olarak belirtmiş olan bu madde için, 1930 İtalyan Ceza Kanununun 357 ve 358. maddeleri mehzaz olarak alınmıştır. Ancak derhal belirtelim ki 1936 yılında yapılmış ve Memur tabirini ceza uygulamasında genişleten ve değiştiren bu tadil, gayesine ulaşamamıştır; zira, kanunda yapılan bu değişiklikten sonra dahi «amme hizmeti» gören kimseler Memur kavramı içine girmemektedir. Diğer yandan, zimmet ihtilas, irtikâp gibi klâsik Devlet İdaresi aleyhine işlenen suçlarda Kanun sadece «Memur» dan söz etmiş olduğu için, amme hizmeti gören kimseler yukarıda saydığımız suçların faili olamayacaklardır. Açıktır ki bu karışıklığın temelinde yatan kanun koyucunun sadece Ceza Kanununun 279. maddesinin hükmünü değiştirmesi ve diğer ilgili maddeleri unutmuş olmasıdır. Kaldı ki, ceza kanununun birçok maddelerinde, 138. maddede olduğu gibi, «Memur» yanında «Amme hizmetini ifa ile mükellef kimse» tabirinin kullanılması zorunluğu hissedilmiştir. Durum böyle olunca Ceza Kanundaki memur tarifi içine girmeyen ve fakat amme hizmeti gören kimseler oldukça önemli Devlet İdaresi aleyhine işlenen suçların faili olarak cezalandırılmaları mümkün olmamaktadır. Halbuki Kanun koyucunun bu suçları vaz etmekteki gayesi, Devlet faaliyetlerini korumak; özel menfaatler saiki ile Devletin normal fonksiyonlarını yerine getirilmesini önleyen fiilleri cezalandırmaktır. Daha sonraları kanundaki bu boşluğu gören kanun koyucu, görevleri itibariyle amme hizmeti gören kimselerin zimmet, ihtilas, irtikâp vb. gibi suçlarda fail olarak cezalandırılmaları için çeşitli kamu kuruluşlarında çalışan kimselerin Devlet memurları gibi muamele görebilecekleri bu kurumların kuruluşlarındaki kanunlarda göstermiştir (1). Nitekim biraz sonra in-

(1) Şu kanunlara örnek olarak şunları verebiliriz: 4792 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun 7. maddesi «Kurumun memur ve hizmet.

celeyeceğimiz 440 sayılı ve 12.3.1964 tarihli İktisadî Devlet Teşekkülleri ile Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanunun (2) IV bölümünde *Teşekkül ve Müessese mallarının ceza yönünden Devlet malı sayılmaları* başlığı altında 28. maddesinde *Teşekküllerin ve Müesseselerin malları ve her çeşit mevcutları aleyhine işlenen suçlar Devlet malı aleyhine işlenmiş sayılır ve bunlar için Türk Ceza Kanununun bu fiillere mürettep cezası uygulanır*, denmektedir. Yine aynı kanunun *Sırları Muhafaza Mecburiyeti ve Merzurların suçları* matlabını taşıyan 33. maddesinin 1. fıkrasında *Teşekküllerle müesseselerin paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine, diğer mevcutlarına karşı ve bilanço tutanak, rapor ve benzeri her türlü belge ve defterleri üzerinde suç işleyen yönetim kurulu ve yönetim komitesi başkan ve üyeleriyle diğer her çeşit personeli Devlet memurları hakkında uygulanan cezayı görür*, denmektedir.

Görülüyor ki kanun koyucu «Devlet İdaresi» kavramına geniş anlam vermek istemektedir. Gerçekten bugün toplumda sosyal refah ve kalkınmayı temin için girişilen çabaların tümü Devlet tarafından yerine getirilmemektedir. Toplumun gelişmesi ile artan ihtiyaçları sadece Devlet tarafından karşılanması mümkün olmamaktadır ve Devletin dışında diğer kamu tüzel kişileri bu ihtiyaçları tüketmek üzere meydana getirilmektedir; Belediye, köy gibi komünlerin teşkil ettiği amme idareleri, hizmet yerinden yönetim esası üzerine kurulmuş olan Üniversiteler, Ticaret odaları ve ekonomik ve ticarî faaliyetlerde bulunmak üzere İktisadî Devlet Teşekkülleri gibi kamu kuruluşları da toplumun müşterek ihtiyaçları bakımından Devletin yanında fonksiyonlar ifa etmektedir (3). Ceza kanunu uygulamasında memuru tarif eden hükümde kullanılan «*Devlet veya her türlü amme müesseseleri*...» ibaresinden, Devletin yanında diğer her türlü kamu tüzel kişilerininin de Devlet idaresi kavramı

lileri, Türk Ceza Kanunu hükümlerinin uygulamasında Devlet memuru sayılır»; 6145 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi kanununun 14./2 fıkrasında «Suç işleyen ve vazifelerini suiistimal veya ihmal eyleyen veya irtişa ve irtikâpta bulunan PTT. memurları hakkında TCK. Devlet memurlarına mütedair hükümleri tatbik olunur.»; 6186 sayılı Devlet Demiryolları İşletmesi Kuruluşu kanununun 26. maddesi «... TCDD memurları TCK. tatbikatında memur sayılırlar».

(2) Bu kanun metni için bak.: R.G. 21.3.1964 sayı 11662.

(3) **Sıddık Sami Onar**, İdare Hukukunun Umumi Esasları, cilt II, 3. bası, İstanbul, s. 917.

içinde toplanmak istendiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan me haz İtalyan Ceza kanununun bakanlık gerekçesinde de «Amme idaresi» kavramı ile bütün Devlet faaliyetlerinin ifade edilmek istendiği belirtilmiştir (4). Dolayısıyla 440 sayılı kanunu yapan kanun koyucu, aynı görüşten hareket etmiş ve ceza kanununun uygulanmasından ortaya çıkan mahsuru kanuna ilâve ettiği 28 ve 33. maddeler hükmü ile ortadan kaldırmıştır (5).

Durumu kısaca bu biçimde tesbit ettikten sonra Denizcilik Bankası Türk Anonim Şirketinin, 440 sayılı kanunun kapsamı içine giren bir iktisadî devlet teşekkülü olup olmadığını araştırmak gerekir. Gerçekte Denizcilik Bankasının bu mahiyeti muhtelif zamanlarda tartışma konusu olmuştur. Bir kere bu kurumun iktisadî devlet teşekkülü olduğunu tesbit eder ve 440 sayılı kanunun kapsamı içinde kaldığını kabul edersek, bu biçimdeki bir kurumda çalışan kimsenin de 440 sayılı kanunun hükümlerine uygun olarak işlediği bazı suçlar bakımından memur sayılacağı açıktır.

Devletin son yüzyıllarda gelişen faaliyetlerini yerine getirebilmek için birtakım kurumların kurulması gerekmiştir. Devletin ekonomik sahaya müdahale etmesi ve bu sahadaki gerek ekonomik ve gerek endüstriyel faaliyetlerin çeşitli ve çok yüzlü olması farklı İktisadî Devlet Teşekküllerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Türk hukukunda bu müesseselere, 19 yüzyılın ikinci yarısından itibaren rastlanmaktadır: Ziraat Bankası ve Emniyet Sandığı olarak, ilk İktisadî Devlet Teşekkülleri kurulmuştur. Bunlar bugün dahi aynı ad altında faaliyette bulunan kurumlardır. Daha sonraları 1937 yılında 3460 sayılı Murakabe Kanununda «İktisadî Devlet Teşekkülleri» kavramı ilk defa kullanılmış ve yine aynı kanunda hangi kuruluş ve kurumların bu kanunun kapsamı içine gireceği belirtilmiştir. Kanunun yükümüne göre «*Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan ve bu kanun hükümlerine tabi tutulması kendi kanununda yazılı bulunan İktisadî Devlet Teşekkülleri...*» denmiş ve bu kanuna göre «Sümerbank, Etibank, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Denizbank ve Devlet Ziraat işletmelerinin» iktisadî

(4) Bak.: **Manzini V.** Trattato di Diritto Penale tome V, Torino, 1921, s. 1259 not 1.

(5) Ceza uygulamasında Memur kavramı için bak.: **Duygun Yarsuvat**, Devlet İdaresi Aleyhine İşlenen Cürümlerin Genel Prensipleri, İÜHFM., cilt. XXX, sayı 3-4. Zimmet suçu için bak.: **Süheyl Donay**, Türk Hukukunda Zimmet. İ. Ü. Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi Yeni Seri - Yıl 1, No. 3.

Devlet teşekkülleri sayılacağı ayrıca 50. maddesinde tasrih edilmiştir. Kanunda yer alan bütün bu kuruluşlar, Devletin sermayesi ile kurulmuş olup özel hukuk hükümlerine göre faaliyette bulunan ve fakat kâr gayesi gütmeyen vatandaş ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkarılmış müesseseler olarak gözükmektedir. Zamanla Devletin bu biçimde ekonomik faaliyetlerde bulunması için kurulmuş olan bu hizmet ademi merkezîyetlerinin çalışmasında bazı güçlüklerle karşılaşmış, bu gibi müesseselerin adetleri arttırılmış ve bunları bir kanun altında toplamak için murakabe kanunun ortaya atılmıştır. Ancak son yıllarda Devletin faaliyet alanlarını kısıtlamak ve bu müesseseleri daha rasyonel bir biçimde çalışmalarını sağlamak üzere bu gibi sermayelerinin tamamı Devlete ait olan İktisadî Devlet Teşekküllerini özel şahıslara devri ile özel hukuk hükmü şahısları kurulması görüşü ortaya çıkmıştır. Nitekim Denizcilik Bankasının, bu arzuya uyularak *Karma sermayeli* bir şirket halinde kurulmuş olması Yargıtayın incelemekte olduğumuz kararında etkisi olduğu şüphesizdir.

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı

Denizcilik Bankasının geçirmiş olduğu değişikliklere bir göz atacak olursak, bugün karma sermayeli bir kuruluş niteliği üstün görülen bu müessese, kuruluşundan bu güne kadar birçok biçim ve isim değiştirmiştir. Bu kuruluş, ilk önce 21 Mayıs 1933 tarih ve 2248 sayılı kanun ile Seyrüsefain Umum Müdürlüğü kaldırılmasına kadar bu ad altında faaliyet göstermiş, bu kanundan sonra üç ayrı hükmi şahıs meydana getirilerek —Marmara, Karadeniz, ve Akdeniz dış hatları; İstanbul ve civarı, Yalova iç hatları; Fabrika ve havuzlar— geleneksel devlet idaresinden farklı bir biçimde yönetilmiştir. Bu hükmi şahısların bu şekilde faaliyette bulunmaları 1937 yılına kadar devam etmiş bu tarihte 3925 sayılı kanun ile Denizbank adlı bir banka kurularak bütün bu konudaki faaliyetlerin görülmesi bu kuruluşa bırakılmıştır. Ancak çok kısa bir süre içinde bu banka 3633 sayılı kanun ile Devlet Deniz Yolları İşletmesi Umum Müdürlüğü ve Devlet Limanları İşletmeleri Umum Müdürlüğü şeklinde iki mülhak bütçeli idare kurulmuş oldu. Denizyollarının gelişimi ve kaderi, bu değişiklikler ile kalmamış ve 1951 yılında 5842 sayılı kanun ile karma sermayeli, Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı meydana getirilmiştir. 5842 sayılı kanunun 1. maddesinde, Bankanın ga-

yesi «Denizcilik Bankası adıyla Türk sularında ve yabancı denizlerde ulaştırma işlerini ve bu işlerle ilgili her türlü teşebbüslerle bu kanunda gösterilen diğer hizmetleri yapmak ve bu kanunla hususi hukuk hükümlerine göre idare edilmek üzere Anonim ortaklık şeklinde bir banka kurmak için hükümete yetki verilmiştir.» şeklinde açıklanmaktadır. Kanun incelendiğinde, bankanın yapısı ve organları hakkında (madde 21—26) ve inhisar ve istimlak yapmak hakkı gibi amme hukukundan doğan (madde 27—39) yetkilerin verildiği görülmektedir. Şirketin sermayesi de, yine kanununun 16. maddesinde A ve B gruplarına ayrılmış ve A grubunu teşkil eden % 51'i hazineye tahsis edilmiştir. Müessesenin murakabası için ise A grubunu meydana getiren hazineye yani Devlete daha fazla yetki verilmiş ve denetim hakkı ise 23. madde ile Maliye Bakanlığına « Bankanın hertürlü işlem ve hesaplarını doğrudan doğruya veya İktisadî Devlet Teşekkülleri Umumi Murakaba Kurulu marifetiyle denetleme yetki»si verilmiştir.

Burada belirtmemiz gereken nokta, Türkiyede İktisadî Devlet Teşekküllerinin bir takım ekonomik zorunlukların, Devlet hayatındaki bazı aşamaların sonucu olarak ortaya çıkmasıdır. Yoksa bir doktrin ya da sosyal bir eğilim sonucu olarak Türkiyede gözükmemişlerdir (6). Bu yüzden ki, muhtelif zamanlarda da, mahiyetleri, gerek doktrin ve gerek içtihat alanında tartışma konusu olmaktan kurtulamamıştır. Gerçekte ise Türkiyede iktidarda bulunan siyasal kuruluşun anlayış ve görüşüne göre, bu teşekküllerden bazıları mahiyet değiştirmiştir. Buna en güzel örneği, bugün Denizcilik Bankası Türk Anonim Şirketi dediğimiz kurum teşkil etmektedir. Danıştay bazı kararlarında, ki bu kararlar 440 sayılı kanunun yapılmasına kadar sürmüştür, bu gibi kurumları, «Hususi hukuk rejimine tabi olup barem ve emekli kanunu idare hukuku sahasına taalluk eden hususlardan gayri tasarruflarının idari dava mevzuu teşkil edemeyeceği» fikrini belirtmiştir. Buna karşılık Türk doktrininde genellikle hakim olan görüş bu gibi kurumların «gerçekte kamu hizmeti gören birer müessese yani iktisadî ve sınaî amme müessesesi olduğu ve bu bakımdan kanunda belirtilen gayeleri ile ve dolayısıyla toplum ile ilgili olan kararlarının idari olduğu» şeklindedir (7).

(6) **Siddık Sami Onar**, İktisadî Devlet Teşekküllerinin Mahiyeti İktisadî Devlet Teşekkülleri Semineri, 27. kısım - 2 Aralık 1967 Ankara Rapor.

(7) **Siddık Sami Onar**, The Analysis and the Critism of the Causes

440 Sayılı Kanun

İşte doktrin ve uygulamadaki çeşitli görüşlerin ortaya çıkması yanında bu gibi kurumların adetlerinin çoğalması ve nitelikleri itibariyle değişiklikler göstermesi, 1961 Anayasasının getirdiği plânlı ekonomi devrinde yeniden düzenlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu sebeptendir ki kanun koyucu, 440 sayılı kanun diye andığımız, «İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanun»u yapmıştır. Bu kanunun hazırlık çalışmalarına baktığımız zaman İktisadî Devlet Teşekküllerinin dört gurup altında toplanmış olduğunu görmekteyiz. 3460 sayılı kanunun kapsamı içine giren kurumlardan başka, mahiyetleri ihtilafli olan diğer kuruluşların da bu başlık altına alınıp tasnif edildiği göze çarpmaktadır. Nitekim Millet Meclisi Geçici Karma Komisyonu; 1 — 3460 sayılı kanuna tabi olan İktisadî Devlet Teşekkülleri; 2 — Millî Korunma Kanununun verdiği yetkiye istinaden kurulan kurumlar; 3 — Özel Kanun ile kurulup ekonomik faaliyette bulunan kurumları; 4 — Ortaklıklar, a) Özel kanunla ya da özel kanunun verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş olan kurumlar ki bu grup içinde Denizcilik Bankası TAO. zikredilmektedir. b) Ticaret kanununa göre kurulan ve devlet iştiraki olan kurumları temel olarak almıştır (8). Bu çalışmadan da anlaşıldığı gibi kanun koyucu o ana kadar kurulmuş ve faaliyette bulunan bütün İktisadî Devlet Teşekküllerini ve Devlet tarafından kurulmuş ve fakat mahiyetleri tereddütlere yer veren diğer kurum ve ortaklıkları bir arada ve bir başlık altında toplamak istemiştir. Bu nedendir ki 440 sayılı Kanun, kanun koyucunun bu arzusunu yerine getirdiği bir vasıta olarak ortaya çıkmıştır. Bu kanuna göre iki tür kurum artık söz konusudur: İktisadî Devlet Teşekkülleri ve Devlet ve Teşekkül İştirakleri.

440 sayılı kanununun 1. maddesindeki tariflerde her iki kurum açıkça belirtilmiştir. 1. madde aynen şöyledir: «İktisadî Devlet Teşekkülleri; sermayelerinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete (Genel ve Katma bütçeli idarelere) ve iktisadî Devlet Teşekküllerine ait olup, iktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tabi

of Apparance of the Public Corporations in Turkey and the legal and administrative Structures of these Corporations, Revue Internationale des Sciences Administratives, 1954 na 1. - Rapor.

(8) Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 1, cilt 19 111, Birleşim. S. Sayısı: 303, s. 21.

olacaklarını belirtilen teşebbüslerdir.» «Devlet ve Teşekkül iştirakleri, Devlet ve İktisadî Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısına veya daha azına sahip buldukları, özel hukuk hükümlerine göre kurulan ortaklıklardaki hisselerdir.»

Bu maddenin incelenmesinden anlaşılacağı gibi, bugün bir kurumun İktisadî Devlet Teşekkülü sayılabilmesi için, sermayesi, göstereceği faaliyet ve kuruluşu bir kıstas olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre 1 — Teşebbüsün sermayesinin yarısından fazlasının tek başına veya birlikte Devlete veya İktisadî Devlet Teşekküllerine ait olması; 2 — İktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulması ve özel hukuk hükümlerine tabi bulunması; 3 — Kuruluş kanununda 440 sayılı kanuna tabi olacağı belirtilmiş bulunması, bir kurumun Türk pozitif hukukuna göre İktisadî Devlet Teşekkülü sayılması için yeterli olmaktadır.

Görülüyor ki bu kanunun getirdiği esaslar yeni teşekkülleri eski kanunda yer almış bulunan kuruluşlardan ayırmaktadır. En önemli değişiklik sermaye konusunda yapılmaktadır. Eskiden sermayesinin tamamının Devlete ait olması aranılırken bugün sermayesinin % 51 veya daha fazlasının Devlete ait olması bir teşebbüsün İktisadî Devlet Teşekkülü sayılması için yeterlidir. Böylece 440 sayılı kanunu yapan kanun koyucu İktisadî Devlet Teşekküllerinin yapısını değiştirmektedir. Bu kurumların kuruluşu eskisine uygun olarak yine kanunla yapılması bir değişiklik getirmemektedir. Ancak bir kamu tasarrufu ile kurulan veya kurulmuş olan bu kurumlar 440 sayılı kanunun çizdiği sınırlar içinde özel hukuk şahısları gibi faaliyette bulunabileceklerdir.

Bunların dışında sermayesinin yarısına veya daha azı Devlet veya teşekküllere ait olup kanunun verdiği yetkiye göre idari kararlar özel hukuk hükümlerine göre kurulan Devlet veya teşekkül iştirakleri de yine bu kanun ile tanınmış olmaktadır.

440 sayılı kanun ayrıca 34. maddesine «İstisnalar ve saklı Hükümler» başlığı altında bu kanun hükümlerine tabi olmayacak teşekkülleri açıkça zikretmiş bulunmaktadır. Bu maddeye göre; Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Yabancı sermayeyi teşvik Kanunundan faydalanan ortaklıklar ile Petrol kanunundan faydalanan tüzel kişiliğe haiz ortaklıklar İktisadî Devlet Teşekkülü haline getirilemeyecektir. Bunların dışında bulunan ve yukarıdaki kıstaslara uyan bütün kurumların İktisadî Devlet Teşekkülü sayılarak, 440 sayılı kanunun hükümlerine tabi olacağı açıktır.

Yukarıda temas ettiğimiz gibi 440 sayılı kanunun 1. fıkrası kurumların İktisadî Devlet Teşekkülü sayılabilmesi için her kurum için bir kuruluş kanunun çıkarılmasını zorunlu kılmaktadır. Yalnız kanunun derhal uygulanmağa başlaması nedeniyle kabul edilen geçici dönemde yönetim organlarının teşkil edilebilmesi için hangi kurumların İktisadî Devlet Teşekkülü sayılıp yöneticilerinin tayin edilmesi Bakanlar Kuruluna verilmiş bulunmaktadır. (440 sayılı kanunun geçici 5. maddesi) Bakanlar Kurulu da bir kararname ile ilk plânda ilk İktisadî Devlet Teşekkülü olması gereken 23 kuruluşu açıklamış ve yöneticilerini tayin etmiştir (9). Derhal belirtelim ki kanunun bu geçici maddesi ve Bakanlar Kurulunun yapmış olduğu bu tasarruf bu kurumlar için özel kuruluş kanunun çıkarılması mecburiyetini kaldırmamaktadır (10).

Denizcilik Bankası 440 sayılı Kanunun kapsamı içindedir.

Bugün pozitif hukukumuzda göre İktisadî Devlet Teşekküllerini bu biçimde tesbit edip gerekli kıstasları koyduktan sonra Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığının 440 sayılı kanunun kapsamı içine girmediği görüşünü savunan Yargıtay altıncı ceza dairesinin kararına katılmaya imkân yoktur.

(9) İktisadî Devlet teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler hakkındaki 12.3.1964 tarihli ve 440 sayılı kanunun geçici 1. maddesine göre kurulan İktisadî Devlet Teşekküllerini yeniden düzenleme Komisyonunca ilk plânda iktisadî devlet teşekkülü olmaları teklif edilen ilişik listede adları yazılı teşekküllerin Yönetim kurullarına hizalarında gösterilen şahısların atanması; ilgili bakanlıkların isteklerine dayanan Maliye Bakanlığının 16.5.1964 tarihli ve 52700 - 110/20353 sayılı yazısı ile yapılan teklif üzerine, sözü geçen kanunun 8 ve geçici 5. maddelerine göre Bakanlar Kurulunca 16.5.1964 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bu kararnameye ekli listede adı geçen teşekküller: Sümerbank, Etibank, TC. Ziraat Bankası, Devlet Malzeme Ofisi, T. Ziraî Donatım Kurumu, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu, T. Kömür İşletmeleri Kurumu, T. Süt Endüstrisi Kurumu, T. Sellüloz ve Kâğıt İşletmeleri Kurumu, Azot Sanayii T.A.Ş., T. Çimento Sanayii, DB. Deniz Nakliyat Şirketi, T. Emlâk ve Kredi Bankası AO., T. Şeker Fabrikaları AŞ., T. Turizm Bankası, DENİZCİLİK BANKASI TAO., Güven Sigorta, T. Halk Bankası AO., Et ve Balık Kurumu, T. Demir ve Çelik İşletmeleri. (RG. 21.5.1964 sayı 11708). Karar sayısı 6/3093.

(10) **Sadık Baklacioğlu**, İktisadî Devlet Teşekkülü Deyiminin Tanımı, İktisadî Devlet Teşekküllerinin Reorganizasyonu ile ilgili Seminerler, 29 Nisan 1965-3 Haziran 1965, Ankara, 1966.

Denizcilik Bankası bir İktisadî Devlet Teşekkülüdür; zira, 440 sayılı kanunda belirtilen kıstaslar adı geçen kurumun niteliklerine uymaktadır (11). Bu ortaklığın sermayesinin % 51 ini teşkil eden kısmı hazineye ait olacağı kuruluş kanunu olan 5842 sayılı kanunun 16. maddesi ile kabul edilmiş bulunmaktadır. 2) İktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyet göstereceği yine aynı kanunun 30. maddesinde belirtilmiş bulunmaktadır. 3) 440 sayılı kanunla aranan kuruluş kanununda bu kanuna tabi olacağının gösterilmiş olması şartı henüz bu kanun yapılamadığı için bulunmamaktadır. Bununla beraber yine 440 sayılı kanunun geçici 5 ve 8. maddelerindeki hükümlere uygun olarak kuruluş kanunun çıkıncaya kadar Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılmış olan bir kararname ile ilk olarak İktisadî Devlet Teşekkülü sayılan kurumlar arasında Denizcilik Bankası zikredilmiş bulunmaktadır. Nitekim Uyuşmazlık Mahkemesi 1967 yılında vermiş olduğu bir kararda bu konuya temas etmiş ve kuruluş kanunun henüz çıkmamış olmasına rağmen sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait olan ve iktisadî alanda ticarî esaslara göre faaliyette bulunmak üzere kurulmuş bulunan teşekkülleri İktisadî Devlet Teşekkülü olarak kabul etmiştir (11).

İçtihat sahasında 440 sayılı kanun yürürlüğe girdikten sonra Uyuşmazlık Mahkemesinin vermiş olduğu 1966/17 Esas ve 1966/21 sayılı kararı ile yukarıda İktisadî Devlet Teşekküllerini tavsif için sıraladığımız esaslar içtihadi olarak da yerleşmiş bulunmaktadır. Mahkemeye göre «İktisadî Devlet Teşekkülleri, iktisadî faaliyetlerde bulunmak üzere kurulmuş, mali ve idari muhtariyetle teçhiz olunmuş, faaliyetlerinde ticari esaslara ve hususi hukuk hükümlerine tabi olmaları hem kuruluş kanunları ile hem de İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri hakkındaki 12.3.1964 günlü ve 440 sayılı kanunla kabul edilmiştir. Fakat gayeleri ve kuruluş tarzları bakımından hususi hukuk tüzel kişilerinden farklıdırlar. Kuru-

(11) Uyuşmazlık Mahkemesi Kararı, E. 1967/21 K. 1967/38, 14.10.1967 «Türkiye Şeker Fabrikaları A. Şirketinin sermayesinin yarısından fazlası Devlete ait bulunduğu ve iktisadî alanda faaliyet göstermek üzere kurulmuş olduğuna göre, kuruluş kanunu mevcut bulunmamasına rağmen 440 sayılı kanunun geçici 4 ve 5. maddeleri uyarınca İktisadî Devlet Teşekkülü vasfını ihraz etmiş bulunmaktadır. Kuruluş kanununun geçici 4. maddesi uyarınca hazırlanması gerekmekte ve geçici 5. madde hükmünce de kuruluş kanunu yürürlüğe girinceye kadar bu teşekkülün yönetim organlarının 440 sayılı kanuna göre kurulması icap etmektedir.» Danıştay Kararlar Dergisi, sayı: 119 - 122, 1968, sh., 508 - 510.

luşlarında kâr gayesi olmayıp kendilerine memleketin iktisadî inkişafı, mali hayatının tanzimi, müsait kredilerle müstahsili kalkındırma gibi Devlete düşen bazı vazifeler verilmiştir. Bir hususi hukuk tasarrufu ile değil kanunla ihdas olunmuşlardır. Sermayelerinin tamamı veya yarısından fazlası Devlete aittir. Kendilerine kanunla verilen vazifelerin, ihdaslarındaki gayeye, yani kamu yararına uygun şekilde ifasını sağlayan ve evvelâ 3460 sayılı Kanun ile tesis edilip 440 ve 468 sayılı kanunlarla muhafaza olunan idare ve murakabe sistemi ile de hususi hukuk tüzel kişilerinden ayrıdır. Bu nitelikleriyle kamu müesseseleri arasında yer alan İktisadî Devlet Teşekküllerinin hususi hukuk hükümlerine bağlılıkları ancak günlük işlerde ve fertlerle olan münasebetlerindedir. Bunların dışında kalan ve gerek kendileri ile ilgili mevzuatın tatbikatında, gerekse hizmetin gerektirdiği faaliyetlerin gayelerine uygun olarak tanzim ve ifasına taalluk eden kararları ise idari karar niteliğindedir (11 bis).

Bu karardan anlaşıldığı gibi, Uyuşmazlık Mahkemesinin içtihatları ile kanunda vaz edilmiş bulunan kıstaslar açıklığa kavuşmuş ve olaylara uygulanmıştır.

Denizcilik Bankasının mahiyetini incelediğimiz zaman kararlarda belirtilen kıstaslara uyduğu derhal gözükmemektedir.

Diğer yandan, Yargıtay 6. dairesi tarafından ileri sürüldüğü 440 sayılı kanunun 36. maddesi hükmü ile 5842 sayılı Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı kanunun hiçbir maddesinin kaldırılmamış olduğu iddiası da geçerli değildir. 36. madde ile «3460 sayılı kanunlu ek ve değişikliklerinin ve teşekküllerin özel kanunlardaki bu kanuna aykırı hükümleri... kaldırılmıştır.» Görüldüğü gibi kanun koyucu burada genel bir hüküm koymuş ve kaldırılan kanunları teker teker tadat etmekten ziyade bütün teşekküllerin özel kanunlarında bulunan ve fakat 440 sayılı kanuna aykırı olan hükümlerin kaldırıldığını belirtmiştir. Buna göre de Denizcilik Bankasının kuruluşunu düzenleyen, özel kanunu olan, 5842 sayılı kanunun 440 sayılı kanunla çatışan maddeleri kaldırılmış sayılacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz gerekçelere göre Denizcilik Bankası kuruluşu bakımından bir kamu teşekkülü ve kuruluşu sayılması gerekmektedir. Yargıtayın bu yolda sürdüğü görüşü de yerinde say-

(11 bis) Uyuşmazlık Mahkemesi Kararı, E. 1966/17, K. 1966/21, tarih. 14.5.1966 (Resmî Gazete, sy. 12323, tarih, 15.6.1966). Aynı mahiyette, Uyuşmazlık Mah. Kar. E. 1966/18, K. 1966/22, R.G. 12323, tarih 15.6.1966.

mamak zorunda kalmaktayız. Yine Uyuşmazlık Mahkemesinin içtihadında belirmiş olduğu gibi «Herhangi bir hizmetin İktisadî Devlet Teşekküllerinden birinin tekeline verilmesi o hizmetin kamu hizmetlerinin arasına alındığının delilidir» (12). Karara konu olan Denizcilik Bankasına da kuruluş kanunu ile Deniz işlerinin Devlet tarafından görülen kısımları inhisar altında bu kuruluşa verildiğine göre görülen hizmetin kamu hizmeti ve kuruluşun da bir İktisadî Devlet Teşekkülü olduğunda şüphe kalmamaktadır (13).

İdarenin yaptığı tasarrufların Ceza uygulamasındaki yeri

Yargıtayın kararında dayanmış olduğu gerekçelerden biri de «...kuruluşu bakımından bir kamu teşekkülü ve müessesesi bulunmayan Denizcilik Bankası hakkında, idarece gerek 23 sayılı Kanun ve gerek 440 sayılı kanunun ek 5. maddesine göre işlem yapılmış olması, Ceza uygulaması bakımından etkili olmaz.» şeklindedir. Yargıtayın burada temas ettiği husus şüphesiz ki, idarî tasarruflarla suç ihdas edilemeyeceği konusudur. Gerçekte bu konu 1961 Anayasasından sonra gerek doktrin gerek içtihat alanında pek çok tartışmalara yol açmış ve Anayasa Mahkemesi 28.3.1963 tarihinde 1576 sayılı Türk Parasının Kıymetinin Korunması Hakkında kanun ile ilgili olarak verdiği kararıyla meseleyi halletmiş bulunmaktadır (14).

(12) Uyuşmazlık Mahkemesi Kararı, E. 1966/75, K. 1966/72, Danıştay Kararlar Dergisi sayı 107 - 110, 1967, s. 598 - 600.

(13) Yüksek Seçim Kurulunun, Denizcilik Bankasının mahiyeti ile ilgili olarak 1963 yılında vermiş olduğu bir kararı da burada zikretmek istemekteyiz. İstanbul Belediye Başkanlığına seçilen Adalet Partisi İstanbul Belediye Başkanı Adayı Nuri Eroğan'ın tutanağının iptaline ilişkin 669 nolu kararında: «... yukarıda sıralanan kanun maddeleri ve düşünceler göz önünde bulundurulursa, Denizcilik Bankası Anonim Ortaklığının Devletçe kurulmuş ve Devletin bir ortaklığı olduğunu kabul etmemeye imkân yoktur. Şunu da belirtelim ki, yukarıki bentte sözü edilen 306 sayılı yasanın 17 nci maddesi, müessesenin veya ortaklığın kamu hukukuna yahut özel hukuka bağlı olması arasında yahut memur veya hizmetli ile müesese veya ortaklık arasındaki hukukî bağın, kamu hukukuna yahut özel hukuka ilişkin bir münasebet olması arasında hiçbir ayırım (fark) gözetmiş değildir. Bu bakımdan Banka yalnız özel hukuka bağlı bir ortaklık olsa ve Bankayla Eroğan arasındaki bağ, sadece bir özel hukuk sözleşmesi olsa bile Bankanın Devletçe kurulmuş bir ortaklık olması yönünden tartışma konusu hüküm yine uygulanır.»

(14) Anayasa Mahkemesi Kararı, E. 1963/4 K. 1963/71, tarih, 28.3.1963 Resmi Gazete, 7.10.1963, no. 11524.

Bizim o zaman da belirttiğimiz görüşe göre idarenin yaptığı tanzimi tasarruflarla suç ihdas etmesi Anayasanın sarıh hükümleri karşısında aykırılık teşkil etmektedir. Bu konuda yazmış olduğumuz bir makalede aynen şöyle demekteydik: «Bu meseleleri sadece (Anayasanın) 33. madde içinde mütalâa etmek kafi gelmez. Anayasanın diğer müesseselerine de bakmamız gereklidir. Bu Anayasaya göre Yürütme, Yasama nedir? Evvelâ bu müesseseler incelenmelidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, yasama ilkel ve genel bir yetki olmasına rağmen, yürütme müştak (derivé) bir yetkidir. Yasama kuvvet olmasına rağmen, yürütme bir görevdir. Türkiyede Bakanlar Kurulu kanun tatbikçisidir. Anayasa yapıcılarını yürütme organına suç ihdas etme yetkisi vermemiştir. Yani Anayasanın bu mühim vasfı kanuncu (legalist) olmasıdır. «Kanuncu» demek ancak yasama meclisinin iradesi ile hürriyetler tahdit edilebilir demektir. 1961 Anayasası kanuncu bir anayasadır, çünkü; 1) Hürriyetler bahsinde kanun yer alır, 2) Anayasa Mahkemesinde Anayasaya aykırılık iddia edilebilir. (m.8). Bunların dışında bir reaksiyon Anayasası olması hasebiyle bazı sebepler de vardır. 1924 Anayasasından farklı olarak «...ancak kanunla düzenlenir...», «kanunla konur...» tabirleri bambaşka gaye ile söylenmiştir. Anayasanın 11. maddesine göre temel hak ve hürriyetler kanunsuz hiçbir tahdit konulamaz. Bir ceza koymak veya bir fiili suç yapmak temel hak ve hürriyetleri tahdit ettiğine göre ancak kanunla yapılacaktır. Bu bakımdan suçların tayininde Anayasanın hürriyetleri tahdidine dair kaide ve prensiplerin uygulanması gerekir. Dolayısıyla 33. maddedeki kanun tabiri, şekli ve maddi manada kanun olarak anlaşılmalıdır. Esasen Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, raporunda idari karar ve nizamnameler ile temel hak ve hürriyetlerin kayıtlanamayacağı bilhassa belirtilmiştir. (Anayasa Komisyonu Raporu, 9.3.1961, No: 27 madde: 11)» (15).

Buna karşıt olan ve yürütmenin yapmış olduğu tasarruflarla kanun çerçevesi dahilinde suç ihdas edebileceğini savunan görüş ise (15 bis) Anayasa Mahkemesinin yukarıda değindiğimiz kararı ile

(15) **Duygun Yarsuvat**, Yürütme Organının Koyduğu Kaidelerle Suç İhdası, ve 1961 Anayasası, İÜHFM. c. XXIX sy. 3 1963; aynı görüş için bak. **Kunter, Nurullah**, Ceza Muhakemeleri Hukuku, 3. bası, İstanbul, 1967, s. 348 not. 33.

(15 bis) **Sulhi Dönmezer**, İcranın Tanzim Tasarrufları ile suç ihdası, İÜHFM. c. XXVIII sy. 1, s. 237; **Öztekin Tosun**, Yürütme Organlarının koyduğu kaidelere aykırılıkların cezalandırılması, İÜHFM. c. XXVIII sy.

pozitif hukuk bakımından kuvvet kazanmış ve bugün için geçerli olmuştur. Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararı özetlemek icap ederse, diyebiliriz ki, Yüksek Mahkemeye göre, a) Kanunun verdiği yetkiye ve çizdiği sınırlar içinde yürütme organının yaptığı tasarruflarla suçun unsurlarının gösterilmesi halinde suç kanun ile belirtilmiş sayılır; ve ayrıca bu gibi tasarrufları resmî gazetede yayınlanmış olması herkes tarafından bilinebilme imkânı sağlamakta ve böylece kişi teminatı verilebilmektedir; b) Yasama organı herhangi bir sahayı bizzat kendisi düzenleyebileceği gibi, yasama prosedürünün yavaş işlemesi nedeniyle bazı konularda özellikle teknik konularda yürütme organının görevlendirilmiş olması bizzat yasama yetkisini kullanmaktan başka birşey olamaz, böyle bir halin de yasama yetkisinin yürütme organına bırakıldığı anlamına gelmemesi gerekir.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Türk Anayasa Mahkemesi içtihatlarıyla doktrindeki tartışmalara son vermiş bulunmaktadır. Dolayısıyla bu gibi uygulamalarda kanun koyucu, kanunlarla düzenlenecek konuları göstermekte ve teferruatını ve bazen muhtevasının tesbiti işini yürütme organının yapacağı tanzimî tasarruflara bırakmaktadır. Bu görüşün ışığı altında, yürütme organının yapmış olduğu, gerek 23 sayılı gerek 440 sayılı kanunun geçici 5. maddesine dayanarak yapmış olduğu tasarruflar ceza uygulaması bakımından da Yargıtayın görüşünün aksine etkili sayılmak gerekir.

Dolayısıyla, 5842 sayılı kanuna dayanarak Bakanlar Kurulu tarafından kurulmuş olan Denizcilik Bankası TAO. bugün 440 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri hakkında kanunun kapsamı içine giren bir kamu kuruluşudur. Bu kurumda çalışan herçeşit personelin, teşekkülün paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve diğer mevcutlarına karşı suç işlemesi halinde, Devlet memuru kabul edilecek ve Devlet memurları hakkında uygulanan ceza ile cezalandırılacaktır.

Yargıtayın bu konuda vermiş olduğu diğer kararlar

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 440 sayılı kanuna kadar hukukî niteliği ihtilafli olan Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığı memurlarının teşekkül ve müessese malları aleyhine işlediği suçlar

ile ilgili olarak Şu kararı vermiŐti: «Türkiye Şeker Fabrikaları TAO., 3460 sayılı kanunun 1 ve 26. maddelerinde yazılı manada İktisadî Devlet Teşekkülü değildir. Bu itibarla bu teşekkülün memur ve hizmetlileri bağlı oldukları teşekkül ve müessesenin para ve malları üzerinde suç Őiledikleri takdirde Devlet Memuru gibi ceza görmezler. Hadise mahiyetine göre emniyeti suistimal olur» (16).

Buna karşılık 440 sayılı kanun yürürlüğe girdiği 12.3.1964 tarihinden sonra, kararını incelemekte olduğumuz Yargıtay 6. Ceza Dairesi, anılan kurumun memurlarının teşekkül ve müessesenin malları aleyhine suç Őilemeleri halinde memur gibi ceza görürler derken Şu gerekçelere dayanmıŐtır: (17) 12.3.1964 tarihinde yürürlüğe giren 440 sayılı İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri hakkındaki kanunun 1. maddesi hükmünce, sermayesinin yarısından fazlası Devlete veya İktisadî Devlet Teşekküllerine ait olup iktisadî alanda ticari faaliyet gösteren ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tabi olacakları belirtilen teŐebbüslerin İktisadî Devlet Teşekkülü sayılacağı belirtilmiştir. Türkiye Şeker Şirketi Fabrikalarının sermayesinin yarısından fazlası Sümerbank ve Ziraat Bankası gibi İktisadî Devlet Teşekküllerine ait bulunduğu, ticari faaliyet gösterdiği muhakkaktır. Her ne kadar sözü edilen kuruluş kanunu yürürlüğe girmemiŐ ise de, aynı kanunun geçici 5. maddesinde kuruluş kanunları girinceye kadar teşekküllerin ve bu kanun hükümleri dahilinde düzenlenecek yönetim organları bu kanuna göre kurulacağına ve bu kanun hükümleri dahilinde düzenleneceğine iŐaret edildikten sonra bu teŐebbüs ve kurumlarda istihdam edilenlerin de bu kanunla tanınan haklarından yararlanacakları, hükmünü ihtiva ettiği gibi resmî gazetenin 29.11.1967 ve 6.12.1967 tarihli nüshalarında yayınlanmış bulunan Uyuşmazlık Mahkemesinin 14.10.1967 tarih ve esas 21 karar 38 ve esas 249, karar 259 sayılı kararlarında kadro karŐılıđı aylık alanların memur vasfını haiz oldukları kabul edilmiş bulunmaktadır. Her hak bir külfet ve vazife karŐılıđında bulunduğu hukuk prensiplerinden olduğu gibi, yine sözü edilen kanunun 28. maddesinde teşekkül ve müesseselerin mallarına karşı Őılenen suçların Devlet malı aleyhine ŐılenmiŐ sayılacağına ve TCK. nun bu fiillere mürettep cezalarının uygulanacağı belirtilmiş bulunmasına göre bu kanuna hükümler muvacehesinde sanığın eyleminin ihtilâsen zimmet olarak tavsifi ge-

(16) Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 27.11.1961 E. 112, K. 113.

(17) Yargıtay 6. Ceza Dairesi, 7.6.1968 E. 3314, K. 3512, Res. Kar. Der. 1969 III/2, s. 49 - 50.

rekmetedir; mahkeme kararının gerekçesinde dayandığı Ceza Genel Kurulunun 27.11.1961 tarih ve 112/113 sayılı kararı, yukarıda sözü edilen 440 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önceki devreye ait olup bu kararın mesnedi olan 3460 sayılı kanun da 440 sayılı kanunun 36. maddesi ile yürürlükten kalkmıştır.»

Sonuç

Yargıtay 6. Ceza dairesi, yukarıdaki gerekçelere dayanarak 440 sayılı kanuna kadar, yürürlükte bulunan hükümlere göre iktisadî Devlet Teşekkülü sayılmayan bir kurumun, İktisadî Devlet Teşekkülü saymasından 4 ay sonra vermiş olduğu bir diğer kararla aynı nitelikte olan Denizcilik Bankası TAO. nı 440 sayılı kanun kapsamı içinde görmemiş ve dört ay önce vermiş olduğu kararının dayandığı gerekçelerin bu sefer tam aksini ileri sürmüştür. Böylece aynı Ceza dairesinin aynı mahiyetteki iki kamu kuruluşu hakkına, benzer olaylarda vermiş olduğu kararlar arasında tam bir çelişki görülmektedir. Bu tutarsızlık bir garip durum ortaya çıkarmaktadır ki, Yüksek Mahkemenin ciddiyeti ile bağdaşamamaktadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Denizcilik Bankası TAO. 440 sayılı kanuna göre bir İktisadî Devlet Teşekkülüdür, ve personelinin teşekkül ve müessesenin paralarına ve para hükmündeki evrak ve senetlerine ve diğer mevcutlarına karşı suç işlemeleri halinde Memur gibi ceza görmeleri yine aynı kanunun icabı olarak gözükmektedir.

Baştanberi sıraladığımız nedenlerle, Yargıtay 6. Dairesinin Denizcilik Bankası TAO. nın bir kamu kuruluşu olarak kabul etmeyen ve bu kuruluşun personelinin kurumun mallarına karşı işlediği suçlar bakımından diğer şahıslarla bir tutan kararında katılamamaktayız. Dolayısıyla bu karara konu olan olayda, Denizcilik Bankasına ait İstanbul Liman İşletmesi muhasebe servisinde tahsildar olarak çalışmakta olan sanığın, tasarruf bonolarını zimmetine geçirme eylemi TCK.nun 508, 510. maddeleri yerine TCK. 202. maddesinde yer alan «Zimmet» suçunun unsurlarına uymaktadır. Yargıtayın müdahil Bankanın talebini red etmesi ve esas mahkemesinin olayı emniyeti suistimal olarak tavsif eden kararını onaylaması iştirak edilmesine imkân olmayan bir görüş teşkil etmektedir.

Dr. Duygun Yarsuvat